

Venäjän ja lännen suhteiden nykytila ja tulevaisuus

Venäjän ja lännen konflikti on monitasoinen, eikä helposti ratkaistavissa vuosikausiin. Kyse ei ole niinkään kahden suurvallan välisestä konfliktista, mitä Kremlissä korostetaan, vaan ohjattuun demokratiaan suuntautuneen Venäjän ja demokraattisen lännen - lähinnä EU:n ja Yhdysvaltojen- vastakkainolosta.

Kreml syyttää konfliktista Yhdysvaltoja. Venäjän parlamentin ylähuoneen ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Konstantin Kosachev sanoi taannoin asian selkeästi: ”Me ainoastaan reagoimme, koska Yhdysvallat ei halua keskustella kanssamme tasavertaisuuden pohjalta”. Tämä on tietenkin propagandistinen argumentti, koska Krimin anatus 2014 oli selkeä kansainvälisen oikeuden ja EYJ:ssä hyväksyttyjen periaatteiden loukkaus. Venäjän mukaan Naton laajennus ja ohjuspuolustusjärjestelmä uhkaavat sen turvallisuutta, mikä edellyttää vastatoimia. Tässä ei kuitenkaan syvennytä laajemmin Krimin anastuksen taustoihin.

Venäjän ja lännen konflikti on muhinut jo lähes kaksi vuosikymmentä. Ristiriitojen takana oli aluksi kaksi tekijää. Ensinnäkin Neuvostoliiton hajoaminen. Vladimir Putin on halunnut kompensoida- kuten hän sanoi tammikuussa 2005 kansakunta-puheessaan- Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena syntyneen ”geopoliittisen katastrofin”. Helmikuussa 2007 hän meni askeleen pidemmälle ja loi Münchenin puheessa Yhdysvalloista avoimesti viholliskuvan. Joulukuussa 2015 hyväksytyssä kansallisessa turvallisuusstrategiassa länsi on määritelty viholliseksi. Toisena syynä globalisaatio, ja siihen liittyen kansainvälinen järjestelmä, joka nykyisessä muodossaan koetaan syrjivän ei vain Venäjää vaan ”globaalia etelää”.

Venäjä on halunnut profiloitua ”venäläisen maailman” ohella globaalin etelän puolestapuhujana- jja siiten myös länsivastaisen kansainvälisen järjestelmän arkkitehtina. Venäjän politiikkaa voidaan ennustaa tämänkaltaisista lähtökohdista käsin, vaikka Kremlin strategiaan muutoin kuuluu yllätyksellisyys.

Toukokuun voitonparaatilla ja vastaavilla demonstraatioilla halutaan osoittaa, että Venäjä on ollut ja on voitolliseen vastarintaan kykenevä uhri, ei hyökkääjä. Venäjä ei siten määritelmällisesti harjoita voimapolitiikkaa, vaan puolustaa venäläisiä arvoja ja maan kansalaisia missä he asuvatkin.

Putin muotoili YK:ssa 2015 uutta kansainvälistä järjestelmää joka murtaisi globaalin pohjoisen, Yhdysvaltojen johtoaseman ja nojautuisi globaalin etelän, nouseviin talouksiin. Hän hahmotteli suurta koalitiota toisen maailmansodan natsi-vastaisen mallin mukaisesti ISISin lyömiseksi- ja siten uutta Jaltan sopimusta. Presidentti Dmitri Medvedev viittasi tähän Euroopan turvallisuusjärjestelmän korjaustarpeeseen Georgian sodan jälkeen marraskuussa 2009 ehdotuksellaan Euroopan turvallisuussopimuksesta.

Putin leimasi YK-puheessaan defensiivisesti terrorismin yhdeksi syyksi "demokratiakumoukset". Defensiivisesti siksi, että Bashar al-Assadin tukemisen avulla vahvistetaan Venäjän geopoliittista vaikutusta Lähi-idässä mutta torjutaan myös demokratiakumouksen viruksen leviäminen Venäjälle. Käännekohta oli lokakuu 2011, jolloin Venäjä torjui YK:ssa Syyria-päätölauselman. Länsi ei kyennyt vastatoimintaan. Todellisuudessa "Yhdysvallat" on peitenimi "demokratialle", jonka ylivaltaa Putin vastustaa.

Taloudellisen keskinäisriippuvuuden lisääminen on ollut 2000-luvulla Venäjälle myös poliittinen ase. Saksassa on ajateltu, että keskinäisriippuvuus on uudenlaista idänpolitiikkaa, mikä johtaa vääjäämättä lähentymiseen. Nord Stream 2 on Venäjälle kuitenkin myös geopoliittinen projekti. Liettuan presidentti kuvasi tällä viikolla hyvin Helsingissä, mitä energiapoliittinen Venäjä-riippuvuus merkitsi hänen maalleen.

Seuraavien kolmen kuukauden aikana Putin haluaa määrätä agendan seuraavalle Yhdysvaltain presidentille. Venäjä on irtisanoutunut kahdesta ydinasesopimuksesta(plutonium,INF), ja nostaa hintaa paluulleen niissä sopimuskumppaniksi. Sijoittamalla offensiiviset keskimatkan Iskander-M-ohjukset Kaliningradiin, vaikeutetaan tehokkaasti Baltian maiden puolustamista. Venäjä on ilmoittanut, että mikäli Syyriassa Yhdysvallat hyökkäisi Bashar al-Assadin armeijan kimppuun, se tarkoittaisi hyökkäystä Venäjää vastaan.

Venäjä ei voi kuitenkaan tehdä mitä tahansa, mutta ei toistaiseksi niinkään lännen politiikan takia. Venäjä on valtiovetoinen öljy- ja kaasutalous, jonka modernisointi keskeytyi jo 2003. Talous takkuu. Vastarintaa on syntynyt myös Venäjän liittolaisten piiristä. Valkovenäjä ja Iran ovat jarruttaneet liian pitkälle menevää sotilaallista yhteistyötä, eikä ainakaan Vietnam ole lämmennyt Venäjän ehdottamalle tukikohtahankkeelle. Ensi vuonna armeijareformiin tarkoitettua budjettia pienennetään ensimmäistä kertaa vuoden 2011 jälkeen. Talven 2012 protestiliikehdintä, venäläinen värvällankumous, on aina vaaniva uhka, mitä varten

turvallisuuspalveluja uudistetaan, valtaisa kansalliskaarti on perustettu ja "agenttijärjestöjä" identifioidaan niiden lakkauttamiseksi.

Länneltä puuttuu edelleen toimiva vastastrategia Venäjän hyökkäävän ulkopolitiikan patoamiseksi. Georgian sodan yhteydessä kuultiin Natosta ja EU:sta lähinnä paperitiikerin urahduksia. Krimin anastuksen jälkeen saatiin aikaiseksi taloudellisia sanktioita, mutta todellisuudessa yhtenäisesti vasta malesialaiskoneen alasapumisen seurauksena. Minskin prosessi on ollut pettymys; eurooppalainen kriisidiplomatia epäonnistui, koska Venäjää ei kyetty edes määrittelemään hyökkääjäksi. Pelataan aikaa, mutta ei saada todellista ratkaisua. Yhdysvaltain hallinnossa vahvistui vasta 2015 käsitys, että Venäjä ei ole enää pitkään aikaan kumppani jonka seurauksena

Nato aloitti vahvistamaan läsnäoloaan etulinjan maissa. Vähintä on, että sanktioiden on oltava niin tuntuvia, jotta Kremlin eliitit saavat aidosti maksaa ja kipeästi Venäjän hyökkäävästä politiikasta. Nord Stream 2 on tässä yksi testi.

Venäjä on sitonut sotilaallisia resurssejaan Syyriaan, jonka seurauksena Itämeren alueella saattaisi väliaikaisesti koittaa rauhallisempi jakso. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Venäjän ilmoitettua näyttävästi siirtäneensä Iskander-M-ohjuksia Kaliningradiin, se osoitti olevansa uhka koko Euroopalle eikä vain Itämeren alueelle kuten Liettuan presidentti Dalia Grybauskaitė on arvioinut tällä viikolla.

Kehkeytymässä oleva monikeskinen kansainvälinen järjestelmä ei ole vakaa, eikä yhteisymmärrystä ole siinä helppo saavuttaa. Globaalit turvallisuushuolet pakottavat silti myös yhteisiin ratkaisuihin. YK:n pääsihteerin valinta kieli tästä. Venäjän ja lännen vastakkainolo saattaa muuttua kansainvälisen järjestelmän pysyväksi ominaisuudeksi. Tämän varmistamiseksi Venäjä luonee seuraavat vuodet konflikteja, ja haluaa olla sitten olla niiden ratkaisuihin toimija. EU:n ja Yhdysvaltojen on löydettävä tässä vastastrategia, joka nojautuu sekä yhteistyölle että rankaisuille tarvittaessa. Venäjä harjoittaa voimapolitiikkaa, eikä länsi voi kerta toisensa jälkeen antaa vain periksi.

Venäjän suuri armeijauudistus on valmis 2020-luvun alkupuolella. Tässä vaiheessa -jos Putin tai samanhenkinen seuraaja on vallassa- geopoliittinen reviiritarkistus, kompensatio, pyrittäneen viemään loppuun. Samalla on paremmin selvillä, millaiseen kansainväliseen järjestelmään on päädytty. Vasta tämän

jälkeen voidaan odottaa *liennytyksen* alkamista lännen kanssa. Samalla Venäjällä voisi tapahtua vallan siirto joko maltillisempaan suuntaan, mitä eräät henkilöratkaisut indikoivat, tai sitten pysyvämpi paluu entisen Neuvostoliiton kaltaiseen kansojen vankilaan. "Jos jotain voidaan oppia Venäjän historiasta, niin se, että asiat voivat muuttua nopeasti". Tämä arvostetun Venäjän tuntijan Keith Gessenin arvio ansaitsee lopuksi tulla noteeratuksi.